

dolgozta ki teljesen. Kőszegi Gyula a lázadó Kotogányt mintázta kissé puhán, de hitelesen. A legtökéletesebb alakítást Vass Irma nyújtotta, aki erőteljesen formálta meg, beszédében ízesen és hitelesen adta a patológikus boszorkány: Rohonkáné alakját. Szabady István és Darvas Ernő a hóhér és Babarczy tanácsos szerepében tűntek ki. Koós Olga fiatal parasztlányként járult hozzá szép és erőteljes színpótlással az előadás sikeréhez. A rendezés Lendvai Ferenc érdeme.

BOZÓ LÁSZLÓ

K Ö N Y V E K

M. BRAGIN: KUTUZOV ÉLETE. (Szikra) A XVIII. század nemesi Oroszországában nagyszabású hódító hadjárat tervét dolgozták ki. Lengyelország és Törökország elleni harcokban Szuvorov vezetésével az orosz csapatok egymásután aratták diadalaikat. Ezekben a harcokban szerzi meg Mihail Illáronovics Goleniscsev-Kutuzov, mint zászlóalj-, majd ezredparancsnok azokat a tapasztalatokat, amelyek később, főparancsnoki tisztsége alatt válnak döntő tényezővé. Közben Franciaországban a század utolsó évtizedében a polgári forradalom súlyos csapást mért a feudális rendszerre. Napoleon megerősíti a francia hadsereget és rövidesen megkezdődnek a napoleoni háborúk. Sándor cár Kutuzovot nevezi ki az orosz csapatok parancsnokává. A cár gyűlölte Kutuzovot, de a körülmények kényszerítő hatása alatt kénytelen volt belátni, hogy más nem alkalmas erre a tisztségre. Az Ausztriában harcoló orosz csapatok minden hadműveletben megadják a helyüket. Austerlitznél ugyan súlyos vereséget szenvednek az osztrák-orosz csapatok, ami azonban a porosz-osztrák elavult hadvezetési hibájának tulajdonítható. Kutuzov jól látta a hadjárat és a cári politika hibáit, segíteni azonban nem tudott. „Tűrni kell és dolgozni” — mondogatta. Ebben rejlik a hadvezér tragikumja: látja, hogy vezetési pusztulásba a cár az orosz népet, de nem tudja megakadályozni. Kutuzov ugyanis nemcsak kiváló hadvezér volt, de kitűnő politikus is. Szuvorov és ő képviselték a hadadó szellemű politikát abban az időben és ezt saját hatáskörükben meg is valósították. A katonák mindkét hadvezért rajongásig szerették, mert tudták, hogy minden inézkedés, parancs, javukat szolgálja.

Sándor cár mégis elbocsájtja Kutuzovot, mihelyt nincs rá szüksége. Na-

poleon azonban nemsokára az orosz hadtábor előtt áll és szétveri az idegen vezetés alatt álló orosz csapatokat. Szorult a hurrok: Sándor cár Kutuzovhoz folyamodik segítségért. A kiváló hadvezér, felretéve minden egyéni sérelmet, azonnal átveszi a visszavonulóban lévő, megvert sereg vezetését. Kezdetét veszi az a háború, melyben végül is Kutuzov megsemmisítő győzelmet arat. Kutuzov jól látta a Napoleon elleni hadműveletek menetét. Szinte pontról pontra, lépésről lépésre hónapokra előre kidolgozta a haditervet, amelyet aztán maradéktalanul végre is hajtott. „Ragyogó tehetsége abban is nyilvánul, hogy saját szerű, eredeti módon, váratlanul és szokatlanul, de igen helyesen cselekszik”. Kutuzov vezetésével végül is az orosz csapatok kiűzik Oroszország földjéről Napoleont.

M. Bragin érdekesen és pompás megjelenítő készséggel írja le Kutuzov életének főbb eseményeit. Egy pillanatra sem süpped bele a száraz harcleírásokba: ellenkezőleg, eleitől-végig élénken, színesen mondja el a különböző hadműveletek történetét. Jól látja az összefüggéseket Napoleon hódító háborúja és a francia nagyburzsoázia érdeke között, s kíméletlenül lerántja a leplet a XVIII-XIX. század kulturátlan, elmaradott, cárvezeté Oroszországról. A műből tudomást szerzünk egyes hadműveletek, hadjáratok mögötti politikai és hadászati kulisszatitkokról, amelyeknek birtokában még tisztábban állnak előttünk Kutuzov hadvezéri képességei. Katonáit mindig segítő, az orosz nép érdekeit szem előtt tartó hadvezér éles látása, Napoleon oroszországi vereségének igazi okai élesen kitűnnek a könyvből. M. Bragin rámutat azonban arra is, hogy Kutuzov képességéit nem lehet elszigetelten szemlélni: győzelmeinek elsőrendű közrejátszója az orosz

katona hősiessége volt, azé az orosz katonáé, akinek hősiességéről később, több, mint egy évszázaddal Kutuzov halála után a magyar dolgozó nép is bizonyosságot szerzett.

Kerek Ernő fordításában nincs kivívó hiba.

H. L.

MIKSZÁTH KAMÁN: A KÉT KOLDUSDIÁK. (Révai.)

II. Rákóczi Ferenc fejedelemsége alatt, a „kuruc-kor” fénykorában történik a cselekmény. Dobos Pista és Laci apját, aki jobbagy volt, földesura úgy megverte, hogy behalt sebeibe. „Ingen terem a paraszt Magyarországon” — jelszóval senki sem bolygatta a gaztettet. A két árvagyereket egy debreceni kosztadó asszony veszi magához. Mindkét gyermeket kitaníttatja a jólelkű asszony, akik ezután elindulnak szerencsét próbálni. Sok kalandon, viszontagságon mennek keresztül. Pistát majdnem kivégzik, mint árulót, de a végén minden jóra fordul.

A regényből kitűnik, hogy Mikszáth Kálmán milyen tisztán látta a dolgozó nép elnyomatását és az „urak” kiváltságos életét. „Pokol volt akkor az iskola a nem-nemesnek. Pokol volt megtanulni, hogy az Isten mind a maga képére, egy formáknak teremtette az embereket, egyformán adott nekik lelket, hallást, látást, érzést s az emberek eldönthetetlen válaszfalakat építettek: kiskirály az egyik, pária a másik.” A „ledönthetetlen” válaszfalak összeomlottak, azonban a regény elolvasása után félve tettük le a könyvet: a kikerekedett történetből vajjon nem hamis következményeket von-e majd le az ifjú olvasó az akkori dolgozó nép életéről? A regény legnagyobb értéke Mikszáth pompás humora.

HIVES LÁSZLÓ

MÓRICZ ZSIGMOND: ROKONOK. (Athenaeum.)

A „Rokonok” c. regényében Móricz megrendítően tárja eléink az elmúlt rendszer képét. A mai olvasó számára is igen bőven van mondanivalója ennek a könyvnek.

Kíméletlenül tépi le a szennyes leplet koráról, ahol a „tömeg sír és könnyörög, hogy vegyék le róla a szabadverseny rettenetes terhét”. Amikor „haladunk viszsza a nyomorba, Mikor a főváros ötvenhatvanezer éhezőnek ad ebédet naponta egész télen át, mikor a legkisebb falu

is tele van munkanélkülivel, mikor a legnagyobb töke is még van rémülve, mert nem kapja meg a profitot, akkor itt a lesüllyedés utolsó korszaka.” Erőről a haldokló, korhadozó világról szól ez a mű, melynek minden egyes alakja „a magyar élet közepéből van kivágván”, kiemelve.

A volt „hivatalos Magyarországon” két vármegye „kiközösítette” Móricz Zsigmond műveit. 1934-ben, mint „vigjártékot” mutatták be a „Rokonok”-at a Nemzeti Színházban, ahol a kritikusok legfőképpen mint férj-és feleség egymáshoz való viszonyát igyekeztek benne csak meglátni és feltüntetni, vagyis az egész mű lényegét elsikkasztani.

Ma világosan láthatjuk, mit fejezett ki az író ebben a regényben és mit adott a mi számunkra: új, szocialista hazánk építéséhez erőt és hitet még nem alkuvó harcunkban.

SÜLE SANDOR

GAJDAR: ISKOLA. (Franklin.)

A tizenöt éves Borisz Gorikov egy napon gondolkozni kezd azon, hogyan lehet az, hogy egyik embernek mindenre telik, a másik meg éppen hogy éhen nem hal. „... Szinyüginnak csillagokra, bolygókra és minden ilyen szórakozásra futja, másoknak meg semmire. Itt van például Szigov, aki munkás a gyárban, ennek nemhogy bolygókra, de kenyérré is alig telik.” A kis Borisz még nem érti, de apja már tudja, hogy a cári Oroszország kizsákmányoló korának vége. Borisz előtt fogják el apját „kormányellenes propaganda” miatt, aki ezzel a szavakkal búcsúzik fiától: „Szép napok következnek...” Alexej Gorikovot kivégzik s a kis Borisz elindul a maga útján. Nem olyan könnyű megtalálni a helyes utat s Borisz sokat csetlik-botlik. Oroszországban a forradalom első napjaiban sok a fecsegő „szociálforradalmár”, az anarchista. Kerenszkij polgári kormánya újabb igába akarja hajtani a népet. A zűrzavarban megjelenik az igazi forradalmár, a bolsevik forradalmár és Borisz vele tart. Sok kalandon, ütközeten átesve válik világossá előtte a cél: „A szocializmus napsugaras birodalma.” „És akkor keresni kezdtem a boldog életet... Egymagamban nem találnám meg, de mindnyájan együtt rátalálunk. Hiszen olyan nagyon akarjuk.” A „boldog életet” a forradalom győzelme után megvalósították a szovjet munkások és parasztok. Amiért Borisz apja meghalt,